

บทที่ 9

ระบบเรือนจำและทัณฑสถาน

เรือนจำและทัณฑสถาน เป็นที่รู้จักกันในฐานะเป็นสถาบันเพื่อการลงโทษตอบแทน แก่แก่นผู้กระทำผิด ซึ่งได้มีความพยายามที่จะใช้มาตรการอื่น ๆ เพื่อทดแทนการลงโทษจำคุก ผู้กระทำผิด เป็นผลให้มีการปรับปรุงเรือนจำและทัณฑสถาน จากการควบคุมการใช้ความรุนแรง ไปสู่การจัดปรับปรุงเรือนจำและทัณฑสถานเพื่อแก้ไขผู้กระทำผิดโดยเน้นถึงการมีมนุษยธรรม

ประวัติ

ในอดีตวิธีการลงโทษผู้กระทำผิดมีลักษณะทารุณโหดร้าย เพื่อการแก้แค้นก่อให้เกิด ความเจ็บปวดให้เท่าเทียมกับความผิดที่ได้กระทำ เช่นการเข็มนตี การประจาน การตัดอวัยวะ การเนรเทศ การประหารชีวิต การปรับ ริบทรัพย์สิน เป็นต้น

จากความเจริญก้าวหน้าและความมีเหตุผลของมนุษย์ได้มีผลถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการลงโทษแบบทารุณ ไปสู่ระบบการใช้สถานที่คุมขังผู้กระทำผิด ซึ่งต่อมาได้แพร่ขยาย ไปสู่ระบบการราชทัณฑ์ สถานที่คุมขังในสมัยก่อนจะเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของผู้มีอำนาจ ซึ่งดัดแปลง มาเป็นที่ที่ใช้คุมขัง เช่น ปราสาท ห้องใต้ดิน หอคอย

คุก, ตะราง (jail) เป็นคำที่มีความหมายเช่นเดียวกับเรือนจำซึ่งเป็นที่คุมขังนักโทษ ถือเป็นต้นกำเนิดของเรือนจำและทัณฑสถาน คุกหรือตะรางมีขึ้นในอังกฤษเป็นแห่งแรก เพื่อใช้ คุมขังผู้กระทำผิดที่รอการพิจารณาคดีของศาล สภาพของคุกในระยะนั้นมีแต่ความสกปรกเป็นการ ทำลายทั้งทางร่างกายและจิตใจ ใช้เป็นที่จำกัดอิสรภาพของผู้กระทำผิดชั่วคราว เมื่อศาลตัดสิน ความผิดแล้วก็จะพ้นจากคุกไปถูกโทษตามที่พิพากษา เช่น ประหารชีวิต การทรมาน ถูกเนรเทศ เป็นต้น เป็นที่กักขังผู้กระทำผิดระยะสั้น ในปัจจุบันตะรางใช้เป็นที่ควบคุมผู้ต้องขังที่อยู่ในระหว่างการสอบสวนพิจารณาคดี และผู้ต้องขังที่ถูกพิพากษาลงโทษระยะสั้น ตั้งแต่ 1 วันถึง 1 ปี

ต่อมาสหรัฐอเมริกาได้นำระบบคุกตะรางของอังกฤษมาใช้โดยปรับปรุงแก้ไขให้ เหมาะสมเพื่อการลงโทษและแก้ไขจิตใจผู้กระทำผิด คุกตะรางจึงได้พัฒนาโดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นที่

คุมขังผู้กระทำผิด ระหว่างการสอบสวนและเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยและเพื่อการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอย่างมีมนุษยธรรม พร้อมทั้งให้การฝึกอบรมฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำผิดให้คิดกลับตนเป็นคนดีหลังจากพ้นโทษ

สภาพโดยทั่วไปของตารางยังมีลักษณะที่ควรปรับปรุง เช่น การคุมขังผู้กระทำผิดมักจะรวมกันหลายประเภท เช่น ผู้กระทำผิดครั้งแรก ผู้กระทำผิดซ้ำ ผู้ติดยาเสพติด ผู้จรจัด ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้พฤติกรรมเหล่านี้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมีสภาพที่สกปรก การถ่ายเทอากาศสถานชำระร่างกาย ไม่เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขัง ขาดระเบียบวินัย รวมทั้งเจ้าหน้าที่ควบคุมรับผิดชอบขาดความรู้ ความสามารถในด้านการปกครอง และรวมทั้งการขาดงบประมาณในการดำเนินงาน เหล่านี้เป็นส่วนให้สภาพของตารางเป็นสิ่งที่ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมว่ามีความเหมาะสม

สถานดัดสันดาน เกิดขึ้นในอังกฤษ โดยใช้เป็นที่คุมขังเพื่อการดัดสันดานซึ่งเกิดขึ้นจากการริเริ่มของ Sir Thomas Lever และ Bishop Ridley (ซึ่งกล่าวแล้วข้างต้น) เพื่อให้เป็นที่ควบคุมคนจรจัด เด็กเกเร คนขอทาน โดยบังคับให้ทำงานหนัก รักษาระเบียบวินัยอย่างเข้มงวด สถานดัดสันดานนี้ได้แพร่หลายไปยังประเทศต่าง ๆ และผลจากการนำไปใช้ล้วนเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงโทษจากการทรมานไปสู่ระบบการใช้แรงงานเพื่อการลงโทษ ซึ่งต่อมาได้พัฒนาไปสู่รูปแบบการใช้สถานที่ควบคุม เพื่อการอบรม ฝึกวิชาชีพ ผู้กระทำผิดจึงอาจกล่าวได้ว่าสถานดัดสันดานเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้เกิดเรือนจำหรือทัณฑสถานในปัจจุบัน

John Howard ได้ชื่อว่าเป็นผู้นำแห่งการปฏิรูปเรือนจำ จากประสบการณ์ของ Howard ที่ถูกทหารฝรั่งเศสจับเป็นเชลยสงครามและถูกนำตัวไปควบคุมในเรือนจำ ซึ่งมีความเป็นอยู่อย่างทุกข์ทรมาน เมื่อได้รับการปลดปล่อย และภายหลังได้รับตำแหน่งหน้าที่เป็นนายอำเภอ ซึ่งต้องปฏิบัติหน้าที่ตรวจดูแลรับผิดชอบกิจการเรือนจำคุกตาราง ซึ่งได้พบเห็นนักโทษอยู่ในสภาพแวดล้อมอันเลวร้าย Howard จึงเกิดความตั้งใจที่จะปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของนักโทษให้ดีขึ้น โดยได้ศึกษาดูงานในประเทศต่าง ๆ และได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งซึ่งเป็นข้อเสนอแนะถึงสภาพเรือนจำ ซึ่งมีความสำคัญมีดังนี้

1. สถานที่ตั้งของเรือนจำ ควรให้เหมาะสม อากาศปลอดโปร่ง
2. เรือนจำที่ก่อสร้างใหม่ จะต้องมียุ้งนอนเดี่ยวไม่ประปนกัน
3. จัดที่อาบน้ำ การบริการ อาหาร การรักษาพยาบาลแก่นักโทษอย่างเหมาะสม
4. มีการจัดและกำหนดมาตรการฝึกอาชีพ อบรมจริยธรรมแก่ผู้กระทำผิดเพื่อการปรับปรุงแก้ไขความประพฤติให้เป็นคนดี

5. การสรรหา เจ้าหน้าที่งานจำเป็นต้องมีความรู้ ความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ พร้อมทั้งการให้ได้รับเงินเดือนอย่างเหมาะสมพอกับค่าครองชีพ

ระบบเพนซิลวาเนีย (The Pennsylvania System)

ในสหรัฐอเมริกา กลุ่มผู้นับถือคริสต์นิกาย Quaker ในรัฐเพนซิลวาเนียได้เสนอข้อคิดเห็นวิธีการลงโทษจำคุก โดยให้ทำงานหนักทดแทนการลงโทษแบบทารุณ เช่น ที่กระทำ William Penn ผู้นำกลุ่ม Quaker ได้เรียกร้องจำกัดการลงโทษประหารชีวิต ผลจากการเรียกร้องมีอิทธิพลผลักดันให้มีการปรับปรุงเรือนจำและวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยสาระของระบบเพนซิลวาเนีย มีลักษณะดังนี้

1. เป็นระบบขังเดี่ยวและทำงานหนักภายในห้องขังตลอดเวลา
2. จัดให้นักโทษฝึกอาชีพ เช่น ช่างฝีมือ ช่างไม้ ภายในห้องแคบ ๆ
3. การแยกนักโทษให้อยู่โดดเดี่ยวมีผลถึงปัญหาการปรับตัวเมื่อเข้าสู่สังคม รวมทั้งปัญหาสุขภาพจิตที่เสื่อมเสียไป
4. การสูญเสียงบประมาณจากการสร้างห้องขังเดี่ยว
5. มีลักษณะเป็นการผ่อนคลายการควบคุมโดยไม่ใช้เครื่องพันธนาการหรือมีการลงทัณฑ์ต่อร่างกายนักโทษ

ระบบออร์เบิร์น (The Auburn System)

ระบบออร์เบิร์น เริ่มต้นในรัฐนิวยอร์ก เนื่องจากการปรับปรุงการใช้กฎหมายอาญาและกิจการราชทัณฑ์ ซึ่งมีผลในการสร้างเรือนจำระบบออร์เบิร์น โดยใช้ระบบให้นักโทษทำงานร่วมกันผสมกับการใช้ระบบขังเดี่ยว โดยแบ่งนักโทษที่ถูกคุมขังเป็น 3 ประเภท คือผู้กระทำผิดโดยนัย กระด้างดื้อดึง จะถูกแยกขังเดี่ยวไม่มีการฝึกอาชีพซึ่งมีผลให้สุขภาพเสื่อมโทรม ในที่สุดจึงยกเลิกประเภทที่สองให้แก่ผู้กระทำผิดมีลักษณะน้อยกว่าประเภทแรก จะถูกแยกขังเดี่ยวโดยมีการฝึกฝนอาชีพ ซึ่งเป็นการช่วยผ่อนคลายความเครียด ประเภทสุดท้าย ได้แก่ผู้กระทำผิดที่มีแนวโน้มกลับตนเป็นคนดี จะได้รับการฝึกอาชีพพร้อมกันตลอดวัน และแยกขังเดี่ยวเวลากลางคืน

ลักษณะสำคัญของระบบออร์เบิร์น

1. เป็นระบบขังเดี่ยวเวลากลางคืน และเวลากลางวันให้นักโทษร่วมรับประทานอาหารและทำงานร่วมกัน โดยมีการกวดขันระเบียบวินัยเคร่งครัด
2. นักโทษร่วมกันทำงานเวลากลางวันในห้องขังรวม ซึ่งช่วยให้เกิดการพัฒนาในการฝึกอาชีพ

3. จากความเข้มงวดในระเบียบวินัย ห้ามพูดคุย เป็นผลให้เกิดความลำบากในการปรับ
ตนเมื่อกลับเข้าสู่สังคมหลังปลดปล่อย

4. ประหยัดค่าใช้จ่าย

5. มีวิธีการเข้มงวดใช้วิธีลงทัณฑ์ผู้ทำผิดวินัย

ทัณฑสถานฝึกอบรมเอลมิรา (The Elmira Reformatory)

เป็นการจัดระบบทัณฑสถานฝึกอบรม เพื่อปรับปรุงแก้ไขความประพฤติของผู้กระทำ
ผิดวัยหนุ่ม ซึ่งเป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดแบบมีเหตุผลและมนุษยธรรม โดยมีหลักปฏิบัติ
ที่สำคัญ คือ

1. ควบคุมอบรมผู้กระทำผิดวัยหนุ่ม ซึ่งกระทำผิดเป็นครั้งแรกมีอายุระหว่าง 16-30
ปี

2. ใช้ระบบการให้คะแนนเป็นเกณฑ์ในการกำหนดสิทธิต่าง ๆ ของผู้กระทำผิด และ
เป็นแนวทางในการพิจารณาปลดปล่อยผู้กระทำผิด

3. การให้คะแนนคือกำหนดหลักเกณฑ์จากความประพฤติการรักษาระเบียบวินัย
ความขยัน

4. แบ่งประเภทผู้กระทำผิด โดยให้ผู้กระทำผิดใหม่อยู่ในชั้นกลาง ประมาณ 6 เดือน
หากประพฤติดีจะได้รับแต่งตั้งเป็นนักโทษชั้นหนึ่ง มีสิทธิพักการลงโทษ แต่ถ้าประพฤติไม่ดีจะถูก
ลดโทษเป็นนักโทษชั้นสาม

5. การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นการปฏิบัติเป็นรายบุคคล โดยส่งเสริมให้ร่วมกิจกรรม
พร้อมทั้งอบรมศีลธรรมจรรยา ให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและหมู่คณะ

การดำเนินการตามระบบนี้ในระยะแรกได้ผลดีผู้กระทำผิดกลับตนเป็นคนดี ต่อมา
หลักการที่วางไว้ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงพร้อมทั้งผู้เข้ามาปกครองขาดสมรรถภาพจึงทำให้การ
ดำเนินงานต่อมาเกิดความล้มเหลว สถานอบรมกลับกลายเป็นแหล่งอาชญากรรม

ระบบบอร์สตัล (Borstal System)

ได้นำวิธีการดำเนินงานของสหรัฐอเมริกามาใช้โดยปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดย
กำหนดมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดวัยหนุ่ม สรรหาเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถ และ
ได้รับการสนับสนุนมีการประสานงานอย่างใกล้ชิดจากงานราชทัณฑ์ทั่วไป

แนวทางการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดตามระบบบอร์สตัล ได้แก่

1. ฝึกให้ผู้กระทำผิดมีความรับผิดชอบ รู้จักตัดสินใจและฝึกความมีระเบียบวินัยด้วย
ตนเอง

2. อบรมวิชาชีพ วิชาทั่วไป และจริยธรรม ภายใต้ลักษณะของผู้กระทำผิดนั้น ๆ
3. ให้อิสระและเปิดโอกาสกับทุกคนไม่เข้มงวดเกินไป

การดำเนินการทัณฑ์สถานได้มีการปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อยมาจนปัจจุบัน โดยเน้นถึงตัวผู้กระทำผิดและวิธีการปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้อย่างเหมาะสมถูกต้องโดยคำนึงถึงเพศ อายุ ประวัติอาชญากรรม

หน้าที่และความรับผิดชอบ

ภาระกิจของราชทัณฑ์เป็นการใช้มาตรการบังคับทางกฎหมายที่จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม โดยการลงโทษผู้กระทำผิดตามความรุนแรงของอาชญากรรมที่ได้บังเกิดขึ้นตามหลักนิติกรรมและมนุษยธรรม ไม่อาจที่จะประสบความสำเร็จโดยสมบูรณ์ถ้าปราศจากความร่วมมือจากประชาชน และการบริหารงานระบบอาญายุติธรรม ซึ่งไม่อาจยึดบรรทัดฐานการลงโทษผู้กระทำผิดในทัศนะใดโดยเฉพาะ จำเป็นต้องคำนึงถึงลักษณะความรุนแรงของอาชญากรรมและพฤติกรรมของผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล การใช้ดุลพินิจลงโทษของศาล และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑ์สถานจะต้องเป็นไปในทางที่เหมาะสม โดยอาศัยหลักวิทยาการสมัยใหม่

หน้าที่และความรับผิดชอบของเรือนจำและทัณฑ์สถานที่สำคัญ ได้แก่

1. การรับตัวผู้กระทำผิดที่ศาลพิพากษาว่าผิดมาคุมขังในสถานควบคุมโดยมีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอย่างเหมาะสม
2. แก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด การใช้เรือนจำและทัณฑ์สถานเพื่อการปรับปรุงแก้ไขความประพฤติของผู้กระทำผิดถือเป็นหน้าที่หลักอันสำคัญ ซึ่งเป็นการพัฒนาเปลี่ยนแปลงแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำผิดให้สอดคล้องเข้ากันได้กับบรรทัดฐานของสังคม เมื่อพ้นโทษไปแล้วจะได้กลับตนเป็นพลเมืองดี ซึ่งวิธีการที่กระทำได้แก่ การให้การศึกษา การอบรมศีลธรรมจรรยา โดยยึดหลักมนุษยธรรมและความถูกต้องแห่งสังคม และปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล
3. กำหนดข้อมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด
4. ส่งเสริมสมรรถภาพของเจ้าหน้าที่ตามหลักบริหารงานบุคคลโดยเน้นถึงความสามารถ การฝึกอบรมอันเหมาะสม การทำงานร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติหน้าที่การบริการสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ
5. การใช้มาตรการลงโทษ เพื่อความมั่นคงของชาติ ซึ่งจะนำความสุข ความปลอดภัยแก่ชุมชน ซึ่งที่กล่าวมาแล้ววิธีการควบคุมที่จะทำให้ผู้กระทำผิดมีความประพฤติดี ไม่นำปัญหา มาสู่สังคมอีกต่อไป
6. ช่วยบริการทางสังคมสงเคราะห์ โดยการจัดสวัสดิการสังคมสงเคราะห์ การประสาน

ขอความร่วมมือจากหน่วยงานและประชาชนทั่วไปสร้างแรงจูงใจในการฝึกอาชีพโดยมุ่งให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสช่วยตัวเอง

7. หน้าที่ความรับผิดชอบอื่น ๆ เช่น ส่งเสริมให้ผู้กระทำผิดรู้จักการใช้สิทธิพลเมืองดี การส่งเสริมให้ผู้กระทำผิดซึ่งไร้ฝีมือได้มีโอกาสฝึกฝนอาชีพอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแรงงานของชาติ

นอกจากนี้ยังได้แก่ :-

การประสานงานระหว่างเรือนจำทหารกับเรือนจำฝ่ายพลเรือน ได้แก่ กรณีการย้ายผู้ต้องขังทหารระหว่างเรือนจำทหารกับเรือนจำฝ่ายพลเรือน ให้เป็นไปตามเงื่อนไขของข้อตกลงระหว่างกลาโหมกับกระทรวงมหาดไทย ซึ่งได้มีหนังสือสั่งการและวางระเบียบปฏิบัติไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2483 จนถึงปัจจุบันไว้หลายฉบับ เฉพาะทางปฏิบัติเกี่ยวกับการย้ายผู้ต้องขังทหารระหว่างกระทรวงกลาโหมกับกระทรวงมหาดไทย ที่จะต้องรู้และใช้ปฏิบัติอยู่มีดังนี้

1. หลักการว่าด้วยการย้ายผู้ต้องขังทหารระหว่างเรือนจำทหารกับเรือนจำฝ่ายพลเรือน ตามนัยหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ ท. 14131/2483 ลงวันที่ 10 ตุลาคม 2483 เรื่องการย้ายผู้ต้องขังตามพระราชบัญญัติเรือนจำทหารข้อ 3 หนังสือกระทรวงกลาโหมที่ 18890/2492 ลงวันที่ 22 ธันวาคม 2492 เรื่องย้ายนักโทษจากเรือนจำทหารไปยังเรือนจำกลางบางขวาง ข้อ 2 หนังสือที่ น. 17273/2492 ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2492 เรื่องย้ายผู้ต้องโทษจากเรือนจำทหาร หนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ 105/2495 ลงวันที่ 4 พฤศจิกายน 2495 เรื่องการย้ายผู้ต้องขังตามพระราชบัญญัติเรือนจำทหารลงวันที่ 4 พฤศจิกายน 2495 และหนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ 58/2503 ลงวันที่ 18 เมษายน 2503 เรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับการย้ายผู้ต้องขังทหาร ได้วางหลักปฏิบัติอันเป็นข้อยุติว่าด้วยการย้ายผู้ต้องขังทหาร ดังต่อไปนี้ คือ

(1) ทหารประจำการที่ต้องคุมขังอยู่ในเรือนจำฝ่ายพลเรือน และมีกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี คดีเด็ดขาดแล้วถ้าผู้บัญชาการเรือนจำฝ่ายทหารที่อยู่ในท้องถื่นเดียวกันมีความประสงค์จะขอรับตัวผู้ต้องขังทหารไปคุมขังยังเรือนจำทหาร ก็ให้ผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้อำนวยการ หรือผู้ปกครองทัศนสถาน ทำความตกลงกับผู้บัญชาการเรือนจำฝ่ายทหาร เพื่อดำเนินการย้ายผู้ต้องขังทหารได้โดยไม่ต้องขออนุญาตกรมราชทัณฑ์ เสร็จแล้วให้รายงานให้กรมราชทัณฑ์ทราบ

(2) ถ้าเรือนจำทหารมีความประสงค์จะย้ายผู้ต้องขังทหารมาไว้ในเรือนจำฝ่ายพลเรือน จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้เฉพาะผู้ต้องขังทหารที่มีกำหนดโทษจำคุกเกินกว่า 3 ปี คดีเด็ดขาดแล้วเท่านั้น และเฉพาะเรือนจำกลางบางขวางแห่งเดียวที่จะรับผู้ต้องขังทหารได้ โดยเรือนจำฝ่ายทหารจะต้องจัดให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารส่งผู้ต้องขังทหารไปไว้ยังเรือนจำกลาง

บางขวางโดยตรง ทั้งนี้หมายความว่า เรือบินจังหวัดหรือเรือบินจำอำเภอก็ไม่มีอำนาจหน้าที่ที่จะรับผู้ต้องขังทหารดังกล่าวนี้

2. การย้ายผู้ต้องขังหญิงจากเรือบินจำฝ่ายทหารไปคุมขังยังทัณฑสถานหญิงของฝ่ายพลเรือน กรณีดังกล่าวนี้ได้กำหนดทางปฏิบัติไว้โดยหนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ มท.0907/ว.159 ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2516 เรื่องการแจ้งย้ายผู้ต้องขังหญิงจากเรือบินจำฝ่ายทหารไปคุมขังยังทัณฑสถานหญิงและสถานที่กักขังกลาง โดยแจ้งข้อตกลงระหว่างกระทรวงกลาโหมกับกระทรวงมหาดไทย วางเป็นหลักไว้สำหรับเรือบินจำและทัณฑสถานถือปฏิบัติ ดังนี้

(1) การย้ายผู้ต้องขังหญิงคดีเด็ดขาดและผู้ต้องขังหญิงตามหมายขังของศาลคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล จากเรือบินจำฝ่ายทหารไปคุมขังยังทัณฑสถานหญิงได้ เฉพาะกรณีผู้ต้องขังหญิงที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล เมื่อศาลทหารมีคำสั่งเบิกตัวไปพิจารณาเกี่ยวกับคดีทางฝ่ายทหารจะต้องจัดเจ้าหน้าที่มารับและส่งตัวผู้ต้องขังหญิงเองโดยตลอด

(2) กรณีการย้ายผู้ต้องขังหญิงที่ต้องโทษกักขังแทนค่าปรับนั้น โดยที่ทัณฑสถานหญิงมีสภาพเป็นเรือบินจำ จึงไม่สามารถรับผู้ต้องขังกักขังไว้ได้ กระทรวงมหาดไทยจึงตกลงให้ย้ายไปคุมขังที่สถานที่กักขังกลาง ตำบลวังสิต อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี แทน

3. การขอฝากทหารชายที่ต้องโทษกักขัง ได้มีข้อตกลงระหว่างกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงกลาโหม โดยหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ มท.0905/1673 ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2518 และหนังสือกระทรวงกลาโหมที่ กท.0202/32155 ลงวันที่ 2 ธันวาคม 2517 เรื่อง การขอฝากทหารชายที่ต้องโทษกักขัง และหนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ มท.0905/ว.46 ลงวันที่ 10 มีนาคม 2518 เรื่อง การขอฝากทหารชายที่ต้องโทษกักขัง โดยกระทรวงมหาดไทยได้ให้ความร่วมมือในการย้ายทหารชายที่ต้องโทษกักขังหรือกักขังแทนค่าปรับ หรือบุคคลที่ต้องคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลทหารให้กักขังเฉพาะที่อยู่ในส่วนกลางไปกักขังที่สถานที่กักขังกลาง ตำบลวังสิต อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานีได้ ส่วนทหารชายที่ต้องโทษกักขังที่อยู่ในส่วนภูมิภาคนั้น กระทรวงมหาดไทยไม่อาจจะรับตัวกักขังไว้ที่สถานีตำรวจสังกัดกรมตำรวจได้ เนื่องจากสถานที่คับแคบชำรุดทรุดโทรมและอาจเกิดปัญหาในทางปฏิบัติไม่เหมาะสมจะกักขังทหารชายที่ต้องโทษกักขัง

การประสานงานระหว่างราชทัณฑ์กับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะขอกว่า เฉพาะหน่วยงานหรือส่วนราชการที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องใกล้ชิด ดังต่อไปนี้

สำนักนายกรัฐมนตรี มีอาทิ สำนักงานประมาณ ในด้านการจัดสรรงบประมาณสำนักงาน ก.พ. ในด้านการจัดงานบุคคล สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเกี่ยวกับการพิจารณากฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการราชทัณฑ์ เป็นต้น

สำนักนโยบายและแผนมหาดไทย เกี่ยวกับการทำแผนงานราชทัณฑ์ และการป้องกัน
ปราบปรามอาชญากรรม ให้สอดคล้องกับแผนรวมของมหาดไทย

กรมการปกครอง เกี่ยวกับทะเบียนผู้กระทำผิดวัยหนุ่ม เพราะได้มีระเบียบการแจ้งย้าย
ตามพระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2499 ให้ถือว่าเรือนจำหรือทัณฑสถานเป็นบ้านตาม
ความหมายแห่งพระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร เจ้าหน้าที่ของเรือนจำหรือทัณฑสถานที่ได้รับ
มอบหมายให้เป็นเจ้าบ้านจำต้องดำเนินการแจ้งการเกิด การตายการย้ายที่อยู่ หรือในประการอื่น ๆ
ในฐานะเจ้าบ้าน เพราะมิฉะนั้นการทะเบียนก็จะไม่เป็นการสมบูรณ์ ฉะนั้น เมื่อมีผู้ต้องขังเข้ามาคุม
ขัง หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการพ้นโทษ การตาย ฯลฯ เรือนจำและทัณฑสถานจะต้อง
แจ้งให้เจ้าหน้าที่อำเภอทราบเหมือนกับบ้านของเอกชนธรรมดา ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามหนังสือ
กรมมหาดไทย (กรมการปกครอง) หนังสือที่ 15684/2500 ลงวันที่ 4 ตุลาคม 2500 เรื่องการแจ้ง
ย้ายตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2499 นอกจากนี้ การประสานงานระหว่าง
ฝ่ายปกครองกับฝ่ายเรือนจำก็มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ตามนัยประกาศของคณะปฏิวัติ
ฉบับที่ 218 ว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ในฐานะที่ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอเป็น
หัวหน้าปกครองบังคับบัญชารับผิดชอบงานในส่วนจังหวัด อำเภอ และนับตั้งแต่การประกาศใช้
ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารงบประมาณในระดับจังหวัด ในปีงบประมาณ
พ.ศ. 2524, พ.ศ. 2523 ลงวันที่ 8 ตุลาคม 2523 เป็นผลให้ฝ่ายปกครองและราชทัณฑ์ได้มีการ
ประสานงานอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้นไปอีก

กรมประชาสงเคราะห์ ได้แก่การติดต่อขอความช่วยเหลือเกี่ยวกับการสงเคราะห์
ผู้พ้นโทษ

กรมแรงงาน ด้านการติดต่อเพื่อช่วยจัดหางานให้แก่ผู้พ้นโทษ

กระทรวงศึกษาธิการ และสถาบันการศึกษาทั่วไป เกี่ยวกับการช่วยเหลือในด้านการ
ศึกษาวิชาสามัญและวิชาชีพ และการอบรมศีลธรรมจรรยาแก่ผู้ต้องขัง รวมทั้งการออกประกาศ-
นียบัตรแก่ผู้ต้องขังที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร

พระภิกษุสงฆ์หรือนักบวชในนิกายศาสนาอื่น ๆ เพื่อให้ไปเทศน์อบรมสั่งสอน หลักธรรม
ทางศาสนาแก่ผู้ต้องขังในโอกาสวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ ซึ่งส่วนมากก็ได้แก่การนิมนต์พระภิกษุ
สงฆ์และนักบวชในนิกายศาสนาที่ผู้ต้องขังเชื่อถืออยู่เป็นประจำ

องค์การทางศาสนา ได้แก่ความช่วยเหลือจากหน่วยงานเหล่านี้ เพื่อการสงเคราะห์และ
พัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง นับเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก แต่การติดต่อกับหน่วยงานดังกล่าวไม่สู้จะ
กว้างขวาง คงมีเฉพาะแต่พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยส่งวิทยากรมาอบรมทางศาสนา ศีลธรรม

จรรยา แก่ผู้ต้องขังเป็นประจำ นับว่าเป็นการริเริ่มที่ถูกต้องและมีประโยชน์มาก สมควรขยาย ขอบเขตการติดต่อกับองค์การศาสนาต่าง ๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

กระทรวงเกษตร ได้แก่การติดต่อขอความช่วยเหลือในการฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังทาง เกษตรกรรมและการเลี้ยงสัตว์

กระทรวงการคลัง เกี่ยวกับการเงิน เช่น การตั้งฎีกาเบิกจ่ายเงินเดือนซึ่งจะต้องปฏิบัติ เป็นประจำ

กระทรวงสาธารณสุข ในด้านการรักษาพยาบาลผู้ต้องขัง การอนามัยและสุขาภิบาล เรือนจำและทัณฑสถาน

สถาบันทางสวัสดิการสังคมอื่น ๆ เช่น สมาคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระ- บรมราชูปถัมภ์ สมาคมและมูลนิธิต่าง ๆ เกี่ยวกับการช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ต้องขังและผู้พ้นโทษ

การติดต่อกับองค์การระหว่างประเทศ ได้แก่การติดต่อขอความช่วยเหลือในด้านวิชาการ การสัมมนา และการส่งเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ไปศึกษาและดูงานภายใต้โครงการความช่วยเหลือ กิจการราชทัณฑ์ระหว่างประเทศขององค์การสหประชาชาติ หรือภายใต้แผนโคลัมโบ และมิตร ประเทศที่ยินดีให้ความช่วยเหลือ มีอาทิ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ แคนาดา และสิงคโปร์ เป็นต้น

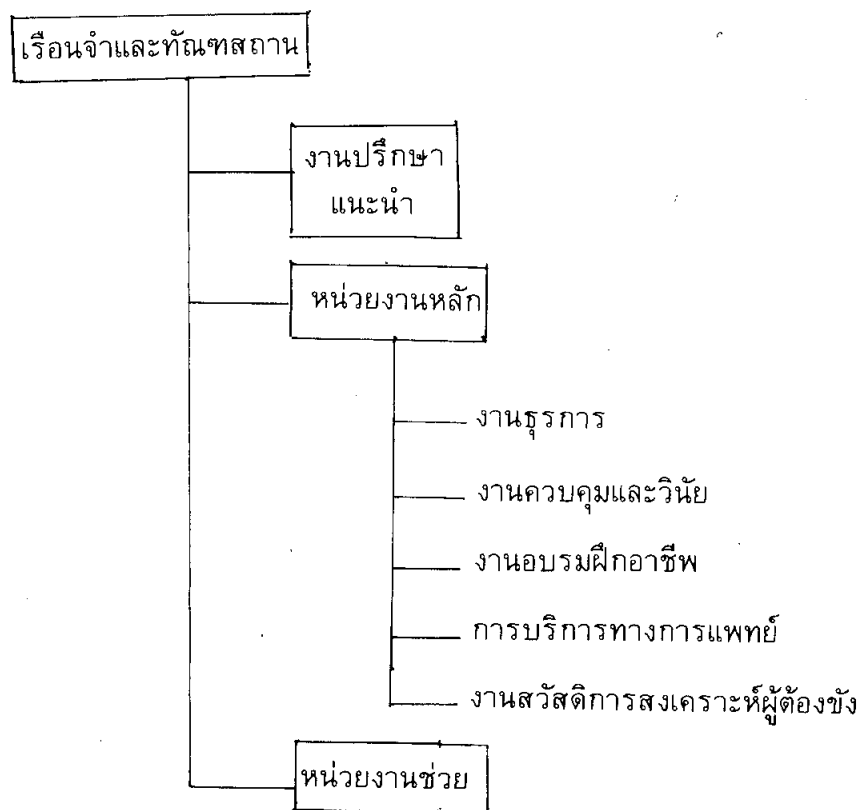
การติดต่อระหว่างเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์กับประชาชนทั่วไป โดยการพัฒนาและฝึกอบรม ให้เจ้าพนักงานเรือนจำและทัณฑสถาน มีความสำนึกรับผิดชอบในหน้าที่ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีกิริยาวาจาสุภาพ แต่งกายสะอาดเรียบร้อย และปฏิบัติต่อผู้มาติดต่อด้วยความกระตือรือร้น เห็นอกเห็นใจ และมีระเบียบวินัย ที่สอดคล้องกับหลักการเข้าถึงประชาชนและการสร้างความ เลื่อมใสในหมู่ประชาชน ตามนโยบายของรัฐบาล โดยเจ้าหน้าที่บริหารงานราชทัณฑ์ระดับ สูง ผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้อำนวยการ หรือผู้ปกครองทัณฑสถาน จะต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง และเป็นแกนนำส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์บริการประชาชนผู้มาติดต่อตามกฎหมายและ ระเบียบแบบแผนของทางราชการ

การประชาสัมพันธ์กิจการราชทัณฑ์ นับเป็นปัจจัยที่ช่วยก่อให้เกิดความเชื่อถือและ ความเข้าใจถูกต้องจากสังคมต่อการปฏิบัติงานราชทัณฑ์ โดยนักบริหารราชทัณฑ์ ผู้บัญชาการ เรือนจำ ผู้อำนวยการหรือผู้ปกครองทัณฑสถาน จะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า การประชาสัมพันธ์ มิใช่เป็นการโฆษณาชวนเชื่อ แต่เป็นการสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างหน่วยงานราชทัณฑ์ กับสถาบันที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป ด้วยการให้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมเรือนจำและ ทัณฑสถานอย่างตรงไปตรงมา และด้วยการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี ภายในกรอบ

ระเบียบข้อบังคับที่สมเหตุผล ตลอดจนการประสานกิจกรรมและนโยบายรักษาความสงบสุขแก่สังคมกับชุมชนแห่งท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง มีอาทิ กระทรวงเจ้าสังกัดคณะกรรมการที่ปรึกษาและเสนอแนะนโยบายระดับสูงตลอดจนเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรม และ ฯลฯ

การจัดหน่วยบริหารงานเรือนจำ

การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ จำเป็นจะต้องมีการปฏิบัติงานตามหน่วยต่าง ๆ ให้สอดคล้องกัน เพื่อการปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยจะต้องกำหนดวิธีการติดตามผลงานอย่างต่อเนื่อง การจัดหน่วยบริหารงานเรือนจำ จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อความร่วมมือประสานงานกันโดยมิให้เกิดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน โดยการจัดขอบข่ายงานขึ้นอยู่กับขนาดของเรือนจำ อัตรากำลัง เจ้าหน้าที่ เพื่อให้ความรับผิดชอบนั้นสัมฤทธิ์ผล

จากแผนภูมิที่แสดงจะเห็นถึงหน่วยงานใหญ่ของเรือนจำและทัณฑสถาน อันได้แก่

1. **หน่วยงานปรึกษาแนะนำ** โดยทำหน้าที่วางแผนวิเคราะห์และเสนอแนะมาตรการ การปฏิบัติแก่ฝ่ายบริหารและเจ้าหน้าที่ในเรือนจำ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญหลายแขนงอาชีพ เช่น นักสังคมวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ นักกฎหมาย นักวิจัย แพทย์ จิตแพทย์ อนุศาสนาจารย์ ทำงาน ร่วมมือประสานกัน อาจจัดตั้งเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่เสนอแนะ วางโครงการ แก้ไขปัญหา และฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ รวมถึงจัดให้มีการวิจัย

2. **หน่วยงานหลัก** เป็นหน่วยงานเพื่อการปฏิบัติและการให้บริการเพื่อการแก้ไข ผู้กระทำผิด ซึ่งประกอบด้วยหน่วยแห่งการควบคุมและวินัย งานฝึกอบรมและอาชีพ การให้ บริการการแพทย์ และงานสงเคราะห์ผู้ต้องขัง ซึ่งถือเป็นงานประจำของเจ้าหน้าที่เรือนจำและ ทัณฑสถานจะต้องปฏิบัติ

3. **หน่วยงานช่วย** ทำหน้าที่จัดสรรสิ่งจำเป็นในการบริหารดำเนินการ อันได้แก่ กำลังคน เงิน อุปกรณ์ เพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานปรึกษาและแนะนำและหน่วยงานหลัก ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

โดยทั่วไปการดำเนินงานภายในเรือนจำและทัณฑสถานจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ขึ้นกับการปฏิบัติ ดังนี้

1. มีการกำหนดเป้าหมาย และวิธีปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนโดยคำนึงถึงความเหมาะสม และความจำเป็น
2. จัดแบ่งหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ให้พอเพียงและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์กับงาน ที่จะต้องกระทำ
3. การดำเนินงานจะต้องประสานร่วมมือกันเพื่อป้องกันมิให้เกิดความซ้ำซ้อนในการ ทำงาน
4. ผู้บริหารงานระดับสูงจะต้องถือเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบที่จะให้มีการปรับปรุง พัฒนา วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
5. การมีขวัญกำลังใจแก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน โดยให้มีการส่งเสริมสัมพันธ์ภาพซึ่ง กันและกันและก่อให้เกิดความสามัคคี
6. ให้มีการวิจัยการปฏิบัติงานในเรือนจำและทัณฑสถาน

การจำแนกประเภทเรือนจำ

พิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานการควบคุม ผู้กระทำผิด

1. ระบบลำดับชั้น (The Hierarchical System) เป็นการยึดถือหลักเกณฑ์ความมั่นคง แข็งแรง ในการควบคุมโดยพิจารณาตามสภาพความร้ายแรงของความผิดและใช้วิธีจูงใจผู้กระทำผิดให้อยู่ในระเบียบวินัย ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

ก. เรือนจำที่มีความมั่นคงสูง ลักษณะของเรือนจำประเภทนี้มีความแข็งแรง เจ้าหน้าทีตรวจดูแลอย่างใกล้ชิด การฝึกอบรมวิชาชีพให้ผู้กระทำผิดกระทำเฉพาะในเรือนจำ ผู้กระทำผิดมีลักษณะเป็นผู้มีความก้าวร้าว ดื้อดึง เจตนากระทำผิดและถูกพิพากษาจำคุกเวลายาวนาน

ข. เรือนจำที่มีความมั่นคงปานกลาง การควบคุมไม่เข้มงวดเท่าประเภทแรก ผู้กระทำผิดเป็นประเภทที่มีความรุนแรงน้อย การฝึกอาชีพเน้นทางด้านอุตสาหกรรมภายในเรือนจำ

ค. เรือนจำที่มีความมั่นคงต่ำ ผู้กระทำผิดมีอิสระเสรีภาพมากเป็นผู้กระทำผิดอยู่ในระเบียบวินัยดี

2. ระบบความแตกต่าง (The Differentiated System) เป็นวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่แตกต่างกันโดยให้สอดคล้องกับหลักการปรับปรุงฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำผิด ซึ่งพิจารณาโดยประเภทของผู้กระทำผิดที่แตกต่างกันนั้นเป็นเกณฑ์สำคัญโดยการจัดศูนย์ศึกษาวิเคราะห์ประวัติและพฤติกรรมของผู้กระทำผิดเพื่อประโยชน์ในการกำหนดแผนปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอย่างเหมาะสมถูกต้อง

3. ระบบอิสระ (The Autonomous System) เป็นเรือนจำขนาดเล็ก จัดระบบเรือนจำให้สอดคล้องกับลักษณะพฤติกรรมของผู้กระทำผิด ส่งเสริมให้ผู้กระทำผิดรับผิดชอบตนเอง ใช้หลักมนุษยธรรมเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดปรับสภาพชีวิตให้เหมาะสมกับตนเอง โดยการให้คำแนะนำจูงใจให้ประพฤติดีเพื่อกระตุ้นให้เกิดความคล้อยตาม

เรือนจำและทัณฑสถาน เป็นองค์กรซึ่งทำหน้าที่ปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมผู้กระทำผิด โดยใช้มาตรการเพื่อให้เกิดการเชื่อฟังและเคารพในระเบียบวินัย พร้อมทั้งให้การศึกษาอบรม เพื่อเสริมสร้างทัศนคติที่ดี และการพัฒนาในพฤติกรรม เพื่อประโยชน์ของตนเองและสังคม นอกจากนี้ยังต้องใช้วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลเพื่อเข้าใจปัญหา สภาพจิต เพื่อการบำบัดแก้ไขได้ถูกต้อง พร้อมทั้งขอความร่วมมือจากสังคมส่วนรวมเพื่อการสงเคราะห์ผู้กระทำผิดได้ปรับตัวเข้าสู่สังคมอย่างเป็นปกติสุข

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายถึงการกลายสภาพเป็นทัศนสถานในปัจจุบัน?
2. บทบาทหน้าที่ของทัศนสถานมีอย่างไรบ้าง?
3. จงเสนอข้อคิดเห็น “ประสิทธิภาพการดำเนินงานในทัศนสถาน” ควรทำเช่นไร?